

GAYLE S. RUBIN • **Cinsel Aykırılıklar**

GAYLE S. RUBIN Michigan Üniversitesi'nde antropoloji, kadın çalışmaları ve karşılaştırmalı edebiyat alanlarında doçenttir.

Deviations

© 2011 Gayle S. Rubin

Bu kitabın yayın hakları Nurcihan Kesim Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Duke University Press'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 3432 • Politika Dizisi 245

ISBN-13: 978-975-05-3669-4

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

EDITÖR Merve Öztürk

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ ve DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GAYLE S. RUBIN

Cinsel Aykırılıklar

Deviations

ÇEVİREN *Gece Tezcan*

Jay için...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
----------------	----

Giriş

<i>Cinsellik, Toplumsal Cinsiyet, Politika</i>	19
Metin, zaman ve mekân	19
Carolinalı Nerd	20
Buz kesmek	27
Lezbiyen ve gey tarihleri	36
Bir meslek olarak saha çalışması	41
Ürkü, pornografi ve sapıklık	49
O zaman ve şimdi	52

1 Kadın Ticareti

<i>Cinsiyetin “Ekonomi Politikası” Üzerine Notlar</i>	61
Marx	64
Engels	67
Akrabalık: Maymundan “insanoğluna” dönüşürken cinselliğin rolü hakkında	71
“Menfur ve kıymetli mal” – Monique Wittig, <i>Les Guérillères</i>	72
Psikanaliz ve muhalifleri	78
Oidipus uğursuzluğu	79
Akrabalık, Lacan ve Fallus	81
Oidipus’a yeniden bakış	84
Kadınlar kültürün oidipal kalıntılarından kurtulmak için birleşiyorlar	89
“Babacığım, babacığım, piç herif, seninle işim bitti” – Sylvia Plath	90
Cinsiyetin ekonomi politikası	93

2 Ticaretteki Mesele	
<i>"Kadın Ticareti"ni Yeniden Düşünmek</i>	99
Sorunsalın inşası.....	101
Sorunsalın kapsamı.....	112
Emma Goldman'ın "Kadın Ticareti" makalesi.....	118
3 A Woman Appeared to Me'ye Giriş	
<i>A Woman Appeared to Me'nin yeni basımına sonsöz</i>	146
4 Deri Tehdidi	
<i>Politika ve Sadizm/Mazoşizm Üzerine Yorumlar</i>	149
5 Seksi Düşünmek	
<i>Cinsellik Politikasına Dair Radikal Bir Kuram için Notlar</i>	183
Seks savaşları.....	183
Cinsellik üzerine düşünceler.....	194
Cinsel dönüşüm.....	207
Cinsel tabakalaşma.....	210
Cinsel çatışmalar.....	218
Feminizmin sınırları.....	225
Sonuç.....	236
6 Sonsöz	
<i>"Seksi Düşünmek: Cinsellik Politikasına Dair Radikal Bir Kuram için Notlar"</i>	239
Yıkıma nasıl gelindi?.....	240
Olmaz denen her şeyin olduğu zamanlarda yaşamak.....	245
Biz söylemiştik.....	248
7 Hamiş	
<i>"Seksi Düşünmek: Cinsellik Politikasına Dair Radikal Bir Kuram için Notlar"</i>	249
8 Köprünün Altından Çok Kanlar Aktı	
<i>"Seksi Düşünmek" Makalesini Yeniden Düşünmek</i>	255
Unutturmama savaşı.....	255
Sekste değişen paradigmlar.....	258
Burukluğu konuşmak: Feminist seks savaşları.....	262
Batı Yakası savaşları: WAVPM ve Samoisi.....	271
Barnard'ın dirilişi.....	280
"Seksi Düşünmek" makalesini yeniden düşünmek.....	282

9 The Catacombs

<i>Bir Göt Deliği Tapınağı</i>	295
Pürüzsüz seks.....	303
Ezgiler eşliğinde sikişmek.....	304
Kink kültür için çölde bir vaha.....	305
Sonun başlangıcı.....	307
Buruk son.....	310
Unutulmadı.....	313

10 Oğlanlar ve Drag King'ler

<i>Butch, Cinsiyet ve Sınırlar Üzerine Düşünceler</i>	315
Butch nedir? Lezbiyen cinsiyetin kavranışı ve kavranamayışı.....	315
Butch çeşitliliği.....	320
Butch cinsellikler.....	323
Korku sınırları bekler: Butch'lar, translar ve yıldırma politikaları.....	325
Bir orman gibi kardeşesine.....	330

11 Yoldan Çıkmış, Tehlikeli ve Yanlış

<i>Pornografi Karşıtı Politikalara Dair Bir Çözümleme</i>	333
Kraliçe çıplak!.....	334
Önergeler, varsayımlar ve tanımlar.....	337
Pornografi ve şiddetin bir tutulması.....	337
Tanımlar: Pornografi nedir?.....	342
Pornonun "zararı": İddialar, savlar ve yaratıcı nedensellik.....	348
Araştırma.....	348
Porno "İstismar belgeseli" midir?.....	350
Kadının ikincilleştirilmesinde porno merkezi rol mü oynuyor?.....	353
Pornografi karşıtlığı feminizmde niçin bu denli kabul gördü?.....	356
Porno karşıtı politikaların maliyeti ve tehlikeleri.....	358
Feminizm ve cinsel politika.....	361

12 Seks Ticareti

<i>Judith Butler'ın Gayle Rubin ile Özel Röportajı</i>	363
--	-----

13 Cinsel Altkültürleri Çalışmak

<i>Kuzey Amerika Kentlerindeki Eşcinsel Toplulukların Etnografyasını Gün Yüzüne Çıkarmak</i>	401
Antropoloji ve eşcinsellik.....	401
Kentli sıkıntısı.....	403
Chicago Üniversitesi ekolü ve cinsel dünyaların keşfi.....	407

Sapkınlık kavramının söküümü	412
Cinsel sapkınlıktan sosyal inşaya	423
Sosyolojiden antropolojiye	435
<i>Mother Camp</i>	437
Devralınan miraslar, çıkarılan dersler	446

14 Kuir Çalışmaların Jeolojisi

<i>İşte Yine Déjà Vu</i>	449
--------------------------------	-----

KAYNAKÇA	461
----------------	-----

DİZİN	495
-------------	-----

TEŞEKKÜR

Bu kitap epeydir demleniyordu. Burada bir araya getirilen makaleler son kırk yılın ürünleri... Her bir makale ilk yayımlandığında zaten teşekkür bölümü içerdiği için, bu yazdığım satırlar bu seçkinin hazırlanma sürecinde yardımcı olan ve gerek iş gerek özel yaşamımda kalıcı etki bırakan kişilere ve kurumlara teşekkür amacı taşıyor.

Dergi hakemlerinden birinin geçenlerde dikkat çektiği gibi, değişik bir kariyerim oldu. İş yaşamımın çoğunda Richard Walker'ın (California Üniversitesi Berkeley, Coğrafya bölümü) "lumpen profesorya"¹ dediği gezici akademik işgücünün bir parçasıyım. Uçlarda olmaya romantik yaklaşılr genelde; ama ben zorluklarına karşı hep bir gözüm açık uyudum. Fevkalade bir arkadaş ve meslektaş ağı, bir dizi gayriresmî çalışma grubu ve daha da aykırı bazı akademik enstitüler benden desteğini hiç esirgemedi. Bu kitap, onlara minnetimi dile getirmem için renkli bir fırsat sunuyor.

Çok sayıda dâhi düşünür ve titiz bilim insanının rahle-i tedrisatından geçtiğim için son derece şanslıyım. Ben Michigan'da öğrenciyken beni en çok etkileyen hocalar Richard Bailey, Alton (Pete) Becker, Kent Flannery, Raymond Kelly, Marshall Sahlins, Charles Tilly ve Henry Wright'tı. Entelektüel alışkanlıklarımın ve hassasiyetlerimin oluşumunda her birinin benzersiz katkıları oldu. Michigan'a öğretim üyesi olarak geri döndüğümden beri Tomoko Masuzawa ve Tom Trautmann meslektaşlarım olarak aynı şekilde katkıda bulundular. Çalışmalarında onların çalışmalarının izleri çok derindir. Gillian Feeley-Harnik'e, David Halperin'e, Erik Mueggler'a, Abigail Stewart'a ve Valerie

1 "Lumpen proletarya" dan esinle oluşturulmuş bir söz. Lumpen proletarya, kentlerdeki sınıf bilinci en düşük, en yoksul, çoğu zaman işsiz kesimi ifade eder – ç.n.

Traub'a cömertlikleri, bilginlikleri ve çalışmalarına yoğun ilgilerinden ötürü ne kadar teşekkür etsem az. Beni sıcak bir şekilde aralarına kabul eden küçük bir yazarlar grubu var –ki kendileri hâlâ eserleri üzerinde çalışıyorlar– onlara da beni destekledikleri için minnettarım: Rebecca Hardin, Nadine Naber, Julia Paley, Damani Partridge, Elizabeth (Liz) Roberts ve Miriam Ticktin.

Ahşıldık üniversite öğretimimin ve fakülte yapılarının kıyısında köşesinde çalışmalarını yürüten güzide akademik programlar ve mekânlar da var. Akademik yaşamın rutinlerinin dışına çıkarak nefes aldırın bu oluşumlar, yeni bilimsel ve sanatsal girişimleri besliyor. Bu oluşumlardan birkaçı benim sıra dışı kariyerimde ilerlememde pay sahibidir. Bunlardan ilki, 1975'ten 1978'e kadar araştırma görevlisi olarak dahil olduğum Michigan Society of Fellows'dur. Araştırma görevlileri üç yıllığına seçilirdi ve bu süre zarfında ders vermeleri yasak olup diledikleri araştırmaya veya yaratıcı projeye tamamıyla odaklanmaları için ortam sağlanırdı. Buradaki araştırma görevlisi pozisyonumun bana getirdiği özgürlük ve cömert burs imkânı, aykırı projeler için fon bulmanın pek olası olmadığı zamanlarda eşcinsel deri fetişistleri üzerine bir tez yazmama vesile oldu.

1970'lerin başındaki ekonomik durgunlukta baş aşağı giden Dow Jones Endeksi'ne paralel olarak Fellows'un sağladığı fonlar da kısıtlandı. Burs programı yeniden yapılandırıldı; araştırma görevlilerinin bir nevi kendi maliyetlerini karşılamaları için üniversite bölümlerinde birkaç ders vermeleri şart koşuldu. Akademisyenlerin üzerindeki yükümlülük artmıştı, Fellows yola çıktığı zamanki vizyonundan biraz taviz vermişti; ama sonuç olarak ayakta kaldı ve gelişimini sürdürdü. Ne olursa olsun, yapılan değişiklikler, kıymeti her zaman bilinmeyen veya ölçülemeyen akademik kurumlara ekonomik sıkıntuların nasıl etki edebileceği hakkında uyarıcı bir ders niteliğindeydi.

1993'te Avustralya Ulusal Üniversitesi (ANU) Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Merkezi'ne konuk öğretim üyesi olarak davet edilme şerefine nail oldum. Konuk hocaların sorumlulukları fazla sayılmazdı; hep birlikte çay içer, kendi aramızda veya ANU'daki muazzam fakülte üyeleriyle fikir alışverişinde bulunurduk. Bu ziyaret beni entelektüel ve profesyonel anlamda ihya etti. Etkinlikler düzenlenmesi için ev sahipliği yapan ve benim de konuşmacılar arasında olmamı mümkün kılan John Ballard, Graeme Clarke ve Jill Julius Matthews'a şükranlarımı sunarım.

Sosyal Bilimler Araştırma Konseyi, Ford Vakfı'ndan gelen fonlarla 1995'te Cinsellik Araştırmaları Burs Programı'nı (SRFP) başlattı. SRFP, on yıl boyunca doktora ve doktora sonrası seviyesinde toplumsal ve davranışsal cinsellik araştırmalarında daha önce eşi görülmemiş bir altın çağ yaşanmasına vesile oldu. Bildiğim kadarıyla ABD'de cinselliğin akademik olarak çalışılmasına bunun kadar büyük ve sürekli bir desteği, daha önce yalnızca ilk

Kinsey çalışmalarını fonlayan Rockefeller Vakfı vermişti. Böylesine yenilikçi bir programı desteklemiş olduğu için Ford Vakfı'na alkışlıyor ve kendimi hem 1999-2001'de doktora öncesi araştırma görevlisi olarak hem de 2005-2006'da araştırma danışmanı olarak bu programa katılımımdan ötürü muazzam şanslı addediyorum. Diane di Mauro'ya programı muhteşem yürüttüğü için ve cinsellik üzerine aktif çalışan birçok sosyal bilimciyle tanışmama vesile olduğu için minnettarım. SRFP, Kinsey Enstitüsü ve Kütüphanesi'nin uğrak yerimiz olmasını sağladı. 20. yüzyılın ikinci yarısındaki cinsellik çalışmalarında en ilham verici kişilerden biri olan John Gagnon ile kıymetli vakitler geçirmemi de SRFP'ye borçluyum.

2001'de Norman Freehling Konuk Profesörü unvanıyla Michigan Üniversitesi Beşeri Bilimler Enstitüsü'ne davet edildim. Gayet keyifli bir deneyimdi; en heyecan veren yanı da Avrupa ve Amerika menşeli ırk kuramları hakkında klasik metinleri Tom Trautmann'la birlikte okuma fırsatına erişmiş olmamdı. Mary Price ve Eliza Woodford da bu ziyaretimi daha üretken ve hatırlanır kılan kişilerdir.

2006-2007'de, Davranış Bilimleri İleri Çalışmalar Merkezi'nde (CASBS) öğretim üyesiydim. Stanford Üniversitesi yerleşkesini tepeden gören pastoral güzellikte bir mekândı. CASBS, dile kolay elli yıldır sosyal bilimcilere kendi alanlarında çalışmaları, entelektüel olarak kendilerini geliştirmeleri ve yeni alanlara açılmaları için olanak tanıyordu. Capcanlı disiplinlerarası aktarımlar, bu merkezde geçirdiğim zamanı lisansüstü eğitimimden bu yana yaşadığım en yoğun öğrenme deneyimim olarak anmama sebep oluyor. Paula Fass, Dolores Hayden, Alison Isenberg, Peter Marris ve Stephen Mintz gibi isimlerle tanışmış olmamın çalışmalarına belirgin bir katkı sunduğunu söyleyebilirim. CASBS ekibi muhteşemdi; özellikle de merkezin direktörü Claude Steele'in, hizmetler direktörü Linda Jack'in, konaklama ve toplantı koordinatörü Christy Duignan'ın, başkan Susan Beach'in emeklerini unutamam. Olağanüstü bir kütüphanesi vardı; oradan da Tricia Soto ve kütüphane asistanı Jason Gonzales'e teşekkür borçluyum. Ravi Shivana'nın teknik desteği müstesnaydı. Tıpkı 1970'lerin ekonomik durgunluğuna maruz kalan Michigan Fellows gibi CASBS de finansal risklerle karşı karşıya ve geleceği belirsiz. Tüm dileğim bu merkezin ayakta kalması ve kendine has teşvik edici entelektüel kültürünün ülkenin şu an içine battığı 2008 ekonomik krizinden sağ salim çıkmasıdır.

Kütüphanelere ve arşivlere tutkuyla bağlıyım; bunlardan bazıları çalışmalarımın türlü aşamalarında çok işime yaradı. İlk önce Ed Weber'in homofil ve eşcinsel harekete dair eşi benzeri olmayan belgeleri bir araya getirdiği ve şimdi Julie Herrada'nın geliştirmeyi ve yönetmeyi sürdürdüğü Michigan'daki Labadie Koleksiyonu vardı. Aynı şekilde eşsiz olan Kinsey Kütüphanesi'ne

gittiğimde, bana oradaki hazineleri ilk gösteren Paul Gebhard'tı. Daha sonraki gidişlerimde ise Katherine Johnson-Roehr, Jennifer Yamashiro ve Liana Zhou rehberlik etti. San Francisco LGBT Topluluğu da kıymeti az bilinen bir hazine – ki orayı çekip çeviren de işine aşık bir dizi arşivcidir: Paula Jablons, Willie Walker, Kim Klausner ve Rebekah Kim. Susan Goldstein, San Francisco Halk Kütüphanesi'nin Tarih Odası'nda mevcut olan önemli kaynaklara erişmemde yardımcı oldu. Rick Storer, Deri Müzesi ve Arşivleri'ni kusursuz idare ediyor; aynı zamanda oradaki henüz çoğunun kapağı bile açılmamış neşriyata göz kulak oluyor. Michigan Üniversitesi'ndeki Bentley Tarih Kütüphanesi'nin şahane ekibine de teşekkürlerimi sunarım.

Kimi bilgi türleri mimlenmiştir; bunlarda ilerleme kaydedebilmenin anahtarı yalnızca akademisyenlerin, kütüphanelerin ve arşivlerin değil, aynı zamanda kaynak ediniminde ön saflarda bulunan koleksiyoncuların ve sahaf-ların elindedir. Nadir kitapları satanlar ve koleksiyonlarında bulunduranlar, yeni keşfedilen alanlar söz konusu olduğunda “ilkel bilgi birikiminin” isim-siz kahramanlarıdır. Yeni yeni soruşturulan ya da hâlâ yüz kızartıcı sayılan alanlara büyük enstitü kütüphaneleri kulak kabartmadan evvel birincil kay-nakları ilk toplayanlar genelde onlardır. Labadie ve Kinsey gibi bir elin par-maklarını geçmeyen mekânları saymazsak, özelde LGBT ve kuire² dair kay-nakların, genelde cinsel içerikli materyalin uğradığı akıbet genelde böyledir.

2 Queer: Sözcüğün anlamı son yüz elli yıl içerisinde birkaç kere evrim geçirdi. 19. yüzyıl boyunca “acayip, nanemolla” şeklinde sıralanabilen ilk anlamları, zamanla yerini “aşağılık ibne” anlamına bıraktı. İkinci Dünya Savaşı sonrası gey ve lezbiyen hareketi, bu aşağılayıcı tabiri alaşa-ğı etmek için kavramı sahiplendi ve kuir sözcüğü zaman içerisinde bu kez “gurur duyan eşcinsel” anlamına dönüştü. (Örn: “We are queer, we are here!” sloganı. Türkçesi: “İbneyiz, buradayız! Alışın, gitmiyoruz!”) Kuir sözcüğü, son otuz yılda ise özellikle kuir kuramın (*queer theory*) geliştirilmesiyle birlikte heteronormatif olmayan, heteroseksüel toplumsal cinsiyet normlarına ters düşen tüm cinsel yönelim, cinsel ilgi ve cinsiyet kimliklerini kapsayan bir çatı terime dö-nüştü. Hatta kimi teorisyenlere göre kuir artık yüzergezer, tanımsız, tarıfsız, kabına sığmayan veya kabına karşı olan cinsel ilgi ve deneyimleri imliyor. Bugünkü anlamıyla yalnızca eşcinseller değil örneğin asekstüeller, çokaşklı yaşayanlar, seks işçileri, ayak fetişistleri, BDSM arzular, dışkı fetişistleri, interseks bireyler, akışkan cinsiyet (kimileri tartışmalı olmakla birlikte) kuir sayılabilir. Kimi insanlar sözcüğü “eşcinsel” (düzcinsel olmayan) anlamıyla kullanmayı sürdürürken, kimileri en son anlamıyla (aykırı bulunan tüm cinsel yönelimler, cinsiyet kimlikleri ve cinsel ilgileri katetmek için) kullanır.

LGBT-kuirlik-BDSM-kink-fetişizm kesişmeleri ve bütünleşmeleri hakkında güncel yazılar için bkz. J. Keenan, *Slate*, 18 Ağustos 2014; L. McGuire, *Spectrum South*, 22 Şubat 2019. Gayle Rubin, 1970'lerden 1990'lara dek yazdığı kuir kuramının temelini atan (ve bu kitapta yer alan) bazı makaleleri ile kavramın son otuz yıldaki şeklini almasında büyük rol oynamıştır. Judith Butler, kuir kuramı tuğla tuğla inşa ederken temelleri Michel Foucault ve Gayle Rubin'in attığını belirtmiştir. Kuir kuram, özü itibarıyla iktidar karşıtıdır; erkek egemen normları alaşağı etme amacı olsun ya da olmasın, performativite yoluyla iktidarla oynayanlardan ve iktidarların sınırlarıyla oynayanlardan bahseder.

Kuir sözcüğü günümüzdeki anlamıyla dilbilimsel olarak hem ad hem sıfattır. Türkçede “kuir” veya “queer” olarak yazılır. “Terso” diye bir Türkçe karşılık önerilmiş ve kimilerince kullanılıyor – ç.n.

Sahafların ve koleksiyoncuların bilgisi de çoğu zaman engindir. Bazısı bana sırf kaynak önermekle kalmadı, aynı zamanda başka yerde bulunamayacak bilgiler kazandırarak eğitimime ciddi katkıda bulundu. Hayatımdaki ilk nadir lezbiyen kitap alışverişimi Ed Drucker'dan yapmıştım. Elysian Fields Booksellers isminde eşcinsel bir sahaf dükkânı vardı. Orayı sonradan Bob Manners'ın Books Bohemian isimli dükkânı izledi. C. J. Scheiner, erotik sanatlar ve cinsellik bilimlerine ilişkin metinleri edinebildiğim ilk sahaflardan biriydi. Öyle katalogları vardı ki sanırsınız cinsellik alanında lisansüstü okuma listesi... 1980'lerin başında onun devasa koleksiyonunu çok kısa bir süreliğine ziyaret etme ayrıcalığına sahip oldum. Joseph Vasta'nın erotik yayıncılıktaki engin bilgisinden de yararlandım. Cinsellik bilimleri koleksiyonunun büyük kısmı, cinsel kaynakça konusundaki ansiklopedik becerisini paylaşmakta olağanüstü cömert olan Ivan Stormgart'tan geldi.

Todd Pratum ise sağcı okültizm³ ve 19. yüzyılın ırksal sınıflandırması hakkındaki koleksiyonumu geliştirmemde bana yardımcı oldu. David Sachs, o bana açıklayana kadar çalışmalarımı alakasını benim bile bilemediğim her türlü yazılı kaynağı bana getiren kişiydi. Hepsinden önce, bir zamanlar sağ cenahta elden ele dolaşan cinsiyet eğitimi içerikli kitapçıktan haberdar olmamı sağlayan odur. Sachs ve P. Scott Brown, şehir planlaması ve arazi kullanımını hakkında hükümet raporlarını bana ulaştıran kişilerdir – ki bu evraklar zamanla önemli bir kütüphane haline geldi. San Francisco'daki Bolerium sayesinde eşcinsellik kitaplarını, sol/anarşist metinleri ve eşcinselliği ele alan sağcı literatürü eksiksiz takip edebiliyorum. Gerard Koskovich'in ise on parmağında on marifet: Koleksiyoncu, olağanüstü bir sahaf ve aynı zamanda bir akademisyen, küratör, editör ve hoca. İşte bu saydığım insanlar, sırf benim kendi kütüphanemin değil sayısız üniversitedeki özel koleksiyonların oluşumunda pay sahibidir.

Bu kitaba birçok yetenekli editör emek verdi: Diana Downing, Linnea Due, Lynn Eden, Liz Highleyman ve David Lobenstine. Jill Matthews tatil günlerinde üşenmedi, bu kitaptaki bazı bölümleri gözden geçirdi. Carole Vance, kitap bitmeye yakın bazı kısımları hakkında detaylı yorumlarını benden esirgemeyerek kahraman unvanını kesinlikle hak etti. Duke University Press'ten harika editörüm Tim Elfenbein ile çalışmak benim için keyifti. Duke'taki son okumacıların titizliğini gerçekten takdir ettim. Fred Kameny'nin bu kitabı tamamlamak için taşın altına elini koymasını da aynı şekilde takdir ediyorum. Bu kitabın bugün elinizde olmasını biraz da Ken Wissoker'ın azmi ve hepimizi ileri taşıyan şevkine borçluyuz. Kitapları aynı zamanda fiziksel nesnelere olarak gören bir zihniyete sahibim ve Amy Ruth Buchanan'ın zarif tasarımını gayet beğendim.

3 Din ve bilim kapsamı dışında gizli veya doğaüstü güçlere inanma – ç.n.

Melinda Chateauvert, Susan Freeman, Sally Miller Gearhart, Rebecca Jordan-Young, Gerard Koskovich, Rostom Mesli ve Carole Vance kitaba son dakikada yetişen alıntıları ve olgusal ayrıntıları temin ettiler. Sora Counts, yirmi yıl içinde oraya buraya savrulmuş dosyalarımı bir araya getirmemde ve yazılarımı ehlileştirmemde bana yardımcı oldu: Kayıp klasörlerin, kupürlerin ve kuytu köşelerde kalmış kitapçıkların bulunması ondan sorulur. Mooneyan kütüphanemi bir düzene sokarak kitap sayısı arttıkça içinde kaybolup gitmem ihtimalini ortadan kaldırdı. Andrew McBride bu eserin hazırlanma sürecinde yeri doldurulamaz bir araştırma asistanıydı: Metne ve kaynakçaya son şeklini veren, metindeki alıntıları, referansları en ince ayrıntısına kadar kontrol eden odur. Linda Alperstein, Neal Powers, Lana Sandahl ve Erda Sanders da ruhen ve bedenen sağlıklı kalmam için bu süreçte yanımda oldular.

Birçok eski dost ve tanıdık hep yanımda olduğu için bir nevi kutsanmış gibiyim diyebilirim. Bu insanların kimi üniversite günlerimden, çoğu ise yüksek lisans ve doktoradan. Diğerlerine ise sonraki çalışmalarım esnasında rastgeldim. Geride bıraktığım yıllarda şayet Henry Abelove, Allan Béribé, Sally Binford, Wendy Brown, Judith Butler, Lawrence Cohen, Lynn Eden, John D'Emilio, Ellen DuBois, Lisa Duggan, Jeffrey Escoffier, Estelle Freedman, Eric Garber, Barbara Grier, David Halperin, Susan Harding, Amber Hollibaugh, Isabel Hull, Nan Hunter, Jonathan Ned Katz, Liz Kennedy, Gerard Koskovich, Ellen Lewin, Donald Lopez, Jay Marston, Jill Matthews, Joan Nestle, Esther Newton, Rayna Rapp, Lisa Rofel, Eric Rofes, Mary Ryan, Erda Sanders, Ruth Schoenbach, Tobin Seibers, Larry Shields, Victoria Sork, Judith Stacey, Susan Stryker, Daniel Tsang, Carole Vance ve Martha Vicinus ile sohbet imkânım olmasaydı bugün düşündüğüm gibi düşünemezdim, bugün bildiklerimi bilemezdim. Kimileri yaşamımla ve yapabildiklerimle o kadar iç içe ki çalışmalarına ve sağlığıma ne şekilde katkıda bulduklarını tek tek saymam bile oldukça güç. Carole Vance hem arkadaşım hem meslektaşım hem de omuz omuza mücadele ettiğim dostumdur. Sayısız konuda fikir teatisi yaptık, birçok cehennemim içinden birlikte sağ çıktık. Ta öğrenci günlerimden bu yana tanırım Lynn Eden'i, Isabel Hull'ı, Victoria Sork'u. Yakın arkadaş ve değerli meslektaştan da fazlası, ailemdir onlar.

Ebeveynlerim artık hayatta olmadığı için bu kitabın çıkışını maalesef göremediler. Babam sürekli okurdu, onu elinde kitap olmadan görmüşlüğüm pek yoktur. Evde çok kapsamlı bir kitaplığı vardı, o kitaplarla günlerim güzel geçirdi. Kaynak kitaplarına olan aşkı bana da bulaşmıştı. "Doğrusu neymiş?" gibisinden bir oyun oynardık. Bir tane ansiklopedik bilgi üzerine hararetle bir tartışmaya girer, kim daha haklıymış diye görmek için bir sözlük veya ansiklopedinin sayfalarında soluğu alırdık. Sınır tanımayan merakı ve

öğrenmekten aldığı şiddetli zevk, benim akademisyen olmamda kuşkusuz en büyük sebeptir.

Annem kendi keskin zekâsını pratik meselelere sakladı; ama babamdan aşağı kalır yanı yoktu. Doğru soruları sorma yeteneği ve yanlış cevapları tespit etme içgüdüsüyle bilgiyi kokladı. Elinde sınırlı veri olsa da olaylardaki örüntüleri bir bakışta görürdü. Tam bir planlama dehasıydı, en ufak detaylara delice düşkündü ve her konuda mükemmeliyetçiydi. Babam beni entelektüel yaptıysa annem de beni dikkatli ve derinlikli kılmıştır. Her ne kadar çalışmalarımın içeriği onları huzursuz etse de, bazen ne diyeceklerini bileme-seler de, beni yetiştirmeleri, bana örnek olmaları, karşılıksız sevgileri ve hep arkamda durmaları çalışmalarımı hayata geçirmemi sağladı.

Hepsinden önemlisi, en iyi arkadaşım ve sevgilim Jay Marston... Dile kolay, yirmi beş yılı devirmişiz. Jay bana destek, motivasyon, huzur ve bir amaç verdi. Uzun iş seyahatlerime, yazarkenki stresli hallerime, kariyerime eşlik eden kaygı durum bozukluklarına metanet, aşk ve mizahla katlandı. Bu hayatı onunla yürümek her günden ayrı bir keyif almamı sağlıyor. Bu kitap Jay'e armağan...

Giriş

Cinsellik, Toplumsal Cinsiyet, Politika

İnsanlar tarihlerini kendileri yaparlar, ama onu serbestçe kendi seçtikleri parçaları bir araya getirerek değil, dolaysızca önlerinde buldukları, geçmişten devreden verili koşullarda yaparlar.

– KARL MARX, *Louis Bonaparte'in On Sekiz Brumaire'i*, 1852¹

Metin, zaman ve mekân

Metinler belli tarihsel anlarda ve belirli olasılık ihtimallerinin ufukta belirmesiyle üretilir. Konuşmalardan, sorulardan, varsayımlardan, politik ortamlardan, eldeki verilerden ve kuramsal kaynaklardan ibaret bir dağarcığın parçasıdır. Bu söylemsel yığınlar zamanla –kâh kum saatinin taneleri gibi kâh ani darbelerle– şekil değiştirir. Yeni oluşumlar bilinir hale geldikten sonra, önceki manzarayı neyin düşünülebileceğine ve neyin önemli görüldüğüne dair kendine özgü silüetiyle akla getirmek zorlaşır. Zamana direnen metinler, yeni tarihsel bağlamlarda, değişen kaygılarla yeni anlamlar kazanır. Ancak metinler yeni koşullarda okunduklarında, onları vakti zamanında oluşturan meseleler genelde unutulur zira eski manzaralarının kenarı köşesi zamanla aşınarak tanınmaz olmuştur.

Bir konuyu araştırmak için kütüphaneye gittiğimizde karşımıza bir anda koca bir literatür çıkar. Tüm bu önümüze serilen metinlerin aynı zamansal düzleme oturduğunu sanırız.² Oysa bilgi belli koşullar altında özel anlarda birikir katman katman. Metinleri üretildiği zamana göre anlamak önemlidir. Böylece eserlerin birbiriyle ilişkisindeki zamansal boyutu ve şu an iştiğal et-

1 Karl Marx, *Louis Bonaparte'in On Sekiz Brumaire'i*, çev. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011 – e.n.

2 Fiziki kütüphanelerde de bu durum var ama bu olgu en çok dijital kütüphanelerde baş ağrıtıyor. Basılı bir kitabın, derginin, arşiv belgesinin fiziki nitelikleri eskiliği, çıkış noktası ve üretim koşulları hakkında fikir verebilir ama dijitale geçildiğinde bu özellikler de fark edilmez olur.

tiğimiz diyaloglarla o dönemki eserleri var eden diyaloglar arasındaki farkı düşünebilmiş oluruz.

Yerbilimine takıntı düzeyinde bir ilgin var, metinlerimdeki benzetmeleri de yerbilimleri terimlerinden ödünç alırım. Örneğin fosiller... Matrislerinden çıkarılan fosilleri bir zamanlar yaşamış o varlığın niteliklerini anlamak ve diğer yaşam formları ile soybilimsel ilişkisini değerlendirmek için inceleriz. Fosil matrisini incelemek, bize organizmanın bir zamanlar içinde yaşadığı ortamı da öğretir. Benzer biçimde, metinlere de her iki bakış açısıyla yaklaşılabilir. Bir metnin niteliklerini, ondan önce veya sonra gelen diğer metinlerle soybilimsel ilişkisini anlayabiliriz; ama aynı zamanda metnin içinde oluştuğu matrisin nitelikleri de bize metin hakkında bir şeyler öğretebilir.

Bu kitapta bir araya getirilen tüm okumalar, geçtiğimiz kırk yılda ilgilendiğim bir dizi konuyu işliyor: toplumsal cinsiyet, cinsellik, iktidar, politika, kurumlar ve Charles Tilly'nin deyişiyle “dayanıklı eşitsizlikler”.³ Ben daha ziyade bu konuların belli zamanlarda, mekânlarda, kültürel bağlamlarda nasıl konumlandırıldığıyla ve onlardan doğan bilginin nasıl toplandığı, muhafaza edildiği ve aktarıldığı (veya aktarılmadığı) ile ilgileniyorum. Bu makaleler kuramsal olarak birbiriyle bağlantılı görüşlerden tutarlı bir hat istihsal ediyor, ama aynı zamanda gayet kendine özgü koşulların eseridirler. Matrisleri bir değil. Hulasa, bu seçkiyi hazırlıyor olmam, beni makalelerin zamanında neden yazıldığı, onlara şeklini kazandıran koşullar ve onlara musallat olan temalar konusunda düşünmeye zorladı.

Carolinalı Nerd

1968'de bir dalgaya kapılmıştım; ama ne dalganın ne de kendi hattımı bu dalganın çizdiğinin farkındaydım.⁴ Çeşitli entelektüel, siyasal ve kişisel tutkuların peşindeydim. Geriye dönüp baktığımda iyice net gördüm ki benim şahsi ilgi alanım sandığım şeyler büyük toplumsal tıkanmalarla ve tektonik devinimlerle ilgiliymiş. Bazen içinde bulunduğumuz zaman ve mekâna öyle gömülürüz ki dış etmenleri fark etmek güçleşir. Ann Arbor, Michigan'da yeni filizlenen kadın kurtuluşu hareketine katıldığım yıl da 1968'dir. Eh tabii bu da yaşamımı sayısız yönden değiştirdi.

Bazı büyük çaplı toplumsal ayaklanmalara katıldığımın o sırada farkında olmamamın yanı sıra, kaza, tesadüf ve şansın etkisinden de haberdar değilim. Birkaç yıl önce dünyaya gelseydim, erken dönem ikinci dalga feminist

3 Tilly, *Durable Inequality*. Charles Tilly, lisanüstü enstitüsünde hocalarımdan biriydi ve kendi okuduğu konulardan zamanla uzaklaşsa da benim çalışmalarımında bıraktığı izler derindir.

4 Dorothy Allison'a hürmeten “Carolinalı Nerd Öğrenci” dedim.